

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР «ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНО-
ПРАВОВИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА
ЯРЕМЕНКА»
ДУ «УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ» (ЧЕХІЯ)
ВАРШАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ПОЛЬЩА)
СТАМБУЛЬСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ТУРЕЧЧИНА)

МОЛОДЬ ТА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

21 червня 2024

Київ 2024

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 2 від 19 вересня 2024 року)*

Редакційна колегія:

К. Захаренко, доктор політичних наук, доцент;
І. Рашковська, кандидат психологічних наук;
Р. Драпушко, кандидат філософських наук, доцент;
С. Болтівець, доктор психологічних наук, професор;
О. Сіра, кандидат філософських наук;
Ю. Шевцова, кандидат наук з державного управління.

**МОЛОДЬ ТА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ** [Електронний ресурс]: збірник матеріалів Міжнародної
науково-практичної конференції (21 червня 2024 р.)/ Київ: УДУ імені Михайла
Драгоманова, 2024. 127 с. PDF-формат.

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Молодь та молодіжна політика в Україні в умовах воєнного стану» містить короткий зміст результатів наукових досліджень молодих та досвідчених дослідників, що стосуються молоді та молодіжної політики за умов військової агресії російської федерації проти України.

Матеріали зацікавлять науковців, викладачів, представників органів державного управління та органів місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, аспірантів, а також тих, хто цікавиться питаннями становища молоді, молодіжної політики та молодіжної роботи в Україні.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за достовірність викладеного матеріалу, автентичність цитат, вірність посилань несуть автори матеріалів, а також (для аспірантів) наукові керівники.

© *Автори публікацій, 2024*
© *Український державний університет*
імені Михайла Драгоманова, 2024

В'ячеслав, Ляшенко Володимир, Муждабаєв Айдер, Плешко Едуард, Потапенко В'ячеслав, Потапова Валентина, Сеїтосманов Айдер, Сіманський Дмитро, Усеїнова Зарема, Хлобистов Євген; За заг. редакцією: Бабіна Б.В., Барієва Е.Е.; Кримськотатарський Ресурсний Центр – Київ, 2023 – 48 с.

10. Майбутнє Криму: правове забезпечення та рекомендації до стратегій / Бабін Борис, Барієв Ескендер, Барієва Зарема, Байрамов Талят, Бойченко Світлана, Волошина Лариса, Гучакова Тетяна, Захаренко Константин, Клименко Андрій, Коротких Людмила, Кузьміна Світлана, Лопушинський Іван, Ляшенко Володимир, Подворняк Тетяна, Позняк Олександр, Сеїтосманов Айдер, Стельмашов Артем, Усеїнова Зарема, Хлобистов Євген; За заг. редакцією: Бабіна Б.В., Барієва Е.Е.; Кримськотатарський Ресурсний Центр – Київ, 2023 – 52 с.

11. Ставлення кримчан до України. Міжнародна дослідницька кампанія GFK 2007, 2009, 2011 та 2013 рр.. Джерело: архів автора

Інна Бойченко / Inna Boichenko
*молодший науковий співробітник
відділу науково-організаційного
забезпечення та видавничої діяльності
НДЦ «Інститут соціально-правових та
політичних досліджень імені Олександра Яременка»
УДУ імені Михайла Драгоманова,
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВИЩА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДОЇ СІМ'Ї В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

FEATURES OF THE SITUATION OF THE UKRAINIAN YOUNG FAMILY UNDER THE CONDITIONS OF MARTIAL STATE

Актуальність даної теми полягає в тому, що в наш час становлення молодих сімей в Україні є дуже важливим. На сьогодні постає гостра проблема демографічної кризи в українському суспільстві, адже багато молоді та сімей були вимушені покинути нашу країну заради збереження власного життя через війну в Україні. Велика кількість молодих хлопців сьогодні боронять нашу державу від російських загарбників і, на жаль, значна їх частина втрачає життя

на захисті нашої землі. До того ж існує, окрім цього, проблема втрати суспільних орієнтирів на створення родини в молодому віці, адже цінності молоді поступово змінюються. Юнаки та дівчата вважають, що створення родини і народження дітей – це величезний тягар, який може завадити власному розвитку. Не можна також ігнорувати проблему доволі важкого матеріального становища великої частини молоді, що теж створює перешкоди на шляху одруження та створення родини. Тому дуже важливо сьогодні звернути увагу на дану проблему та визначити можливі напрямки та шляхи покращення складної соціальної ситуації зі становленням молодих людей.

Метою даної роботи є викладення основних проблем та перспектив розвитку молодих сімей в Україні в умовах російської агресії.

Наукова новизна роботи полягає у недостатній кількості соціологічних досліджень в умовах воєнного стану щодо перспектив розвитку та демографічної ситуації у країні в напрямку формування молодих сімей і підтримки їх розвитку.

Згідно українському академічному тлумачному словнику сім'я – це зв'язана між собою група людей, яка, перш за все, складається з чоловіка та жінки, а також їх дітей, батьків та інших родичів, які проживають разом та ведуть спільний побут [6]. За більш поглибленим значенням це основна одиниця (комірка) суспільства, на основі якої формуються основні громадянські закони та відносини.

Аналіз сучасної демографічної ситуації та її динаміки за останні роки показує, що Україна зіткнулася із серйозною демографічною кризою, окрім уже існуючих соціально-економічних проблем. На відміну від економічних та політичних криз, демографічна криза повільніше реагує на способи впливу, триваліша за часом та складніше піддається контролю. Ці обставини можуть призвести до серйозних негативних наслідків сталого розвитку держави. У нових соціально-економічних умовах народжуваність в Україні знизилася до рівня, що не забезпечує простого відтворення поколінь, та поглибився процес старіння робочої сили. Це пов'язано з тим, що частково проблеми сучасної молоді сім'ї обумовлені зміною стереотипів щодо ролей чоловіка та жінки. У традиційній

сім'ї жінка народжувала дітей, займалася домашнім господарством, тоді як чоловік забезпечував економічну стабільність, соціальну безпеку сім'ї та грав провідну роль. Сучасна сім'я будується на принципах рольового партнерства, що передбачає внесок і чоловіків, і жінок у сімейний бюджет, спільне виховання дітей та спільну відповідальність [4].

Проблеми зменшення населення України розпочалися задовго до початку збройного конфлікту. Вже з 90-го року минулого століття почалося скорочення населення, пік якого склав майже 52 млн. людей. До 2022 року, за даними європейських дослідників, населення скоротилося до 43,792 млн. осіб, проте слід враховувати, що оцінки ООН включають населення дійсних кордонів України. Тобто можна зробити висновок, що з 1990 по 2022 рр. населення України скоротилося на 10,7 млн. осіб, що становить понад 20% від загальної чисельності. За оцінками Держстату (за електронним переписом) населення України може бути ще меншим за оцінку ООН і складати приблизно 38 млн. осіб.

Тому, до початку повномасштабних воєнних дій на території України демографічна криза виникла у зв'язку з трудовою еміграцією, з анексією Криму, окупацією Донбасу і призвела до зниження чисельності населення на 26% за 32 роки (станом на 2022 рік) [3].

У даному контексті важливо звернути увагу й на зниження соціальної зацікавленості молодих людей у створенні родини. Це пов'язано з переосмисленням та перерозподілом цінностей у сучасній спільноті людей не тільки в Україні, а й у всьому світу. Певна частина молоді не надто прагне до створення родини в молодому віці. Більша увага молоді у віці до 30 років зосереджена на розвитку власної індивідуальності, набуття освіти та професійних навичок, просування у кар'єрному плані та забезпеченні власного матеріального становища задля створення фундаменту для майбутньої родини. Це призводить до того, що людина в перспективі вчиться самостійно забезпечувати себе всіма необхідними потребами та не потребує соціального захисту у формі створення родинних зв'язків.

Під час повномасштабного російського вторгнення молоді родини зазнали нових проблем і труднощів, тому потребують додаткової допомоги від держави, яку вона надає. До таких заходів допомоги належать:

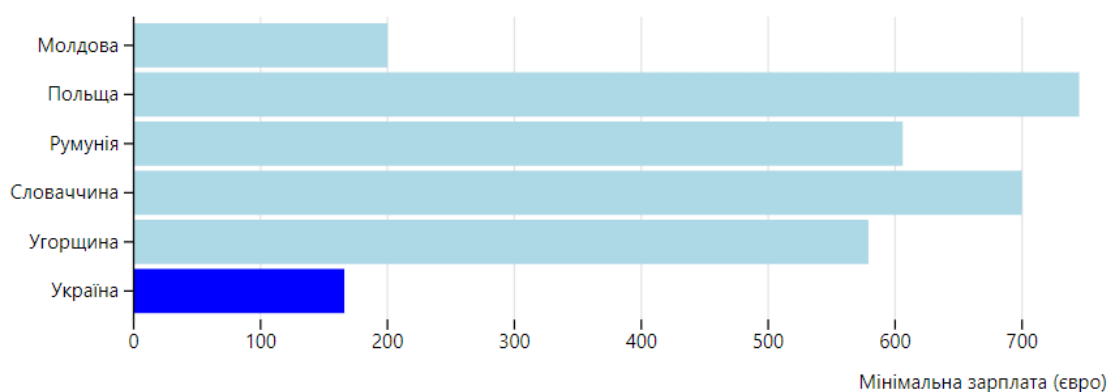
1. Виплати родині при народженні дитини.
2. Виплати самотнім молодим матерям.
3. Виплати родинам, які є внутрішньо переміщеними особами та мають відповідну довідку.
4. Допомога батькам по догляду за дитиною з інвалідністю.
5. Допомога на дітей сім'ям, що мають статус багатодітної.
6. Пільгові кредити на придбання житла молодією родиною.
7. Допомога родині під час вагітності та пологів жінки тощо [1].

На додаток до цього, були впроваджені певні зміни для пришвидшення одруження молоді, коли один із людей, що одружуються, перебуває на військовій службі. Тобто процес одруження дійсно полегшився, порівняно із процедурою довоєнних часів.

Так 53% українців у опитуванні 2023 року зазначають, що їх рівень доходів значно і дещо зменшився. Зросла частка громадян, які вказують на надто скрутне фінансове становище (42%). Показник бідності українців, як вказує Елла Лібанова, за 2023 рік досяг 80% [7].

Повномасштабне вторгнення вплинуло на усю сферу економіки, надання послуг, що призвело до нестачі робочих місць та безробіття. Безробіття як наслідок призводить до еміграції молоді [2]. Адже з іншого боку, навіть при наявності робочих місць, заробітна плата в Україні залишається найнижчою в Європі (рис.1).

Порівняння мінімальної зарплати в Україні та сусідніх країнах

Рис.1. Мінімальна зарплата в Україні

Відбувається пресинг з боку зростаючої інфляції, нестачі робочих місць. Молодь немає бажання працювати за мінімальні зарплати у повний робочий графік, якщо ще не врахувати виховання дітей або навчання в вищих навчальних закладах. Тому що, якість життя і добробут українських молодих сімей на початку їх створення ще формується. Молодь потребує насиченого проведення вільного часу, час та гроші на хобі, можливість реалізації себе.

Також дуже важливим є вплив психологічного стану на якість способу життя, а вже рівень добробуту залежить від нього. В умовах пресингу психологічний стан губиться і молодь виснажена, без мотивації та продуктивності.

З відкритих даних Numbeo, орієнтовно щомісячні витрати на українця становлять близько 14,3 тис. грн. без оренди житла [2]. Створення сім'ї неможливе при такій вартості у відношенні до мінімальних заробітних плат. До цього ще молодь, яка вже має дітей шкільного віку, має витратити кошти на їхнє навчання. Тому скорочення бюджетних грошей призводить до втрати оптимального доступу до навчання і медицини.

Отже, соціальні наслідки економічних проблем катастрофічні, і як мінімум призводять до виснаження молоді, а як максимум до еміграції до країн з вищим рівнем життя.

Статистика на рис. 2. наглядно показує, що демографія народжуваності в Україні стрімко зменшується з кожним роком. Звичайно, на це впливають події світу та країни, зокрема COVID-19 та повномасштабне вторгнення. Люди рідше планують народження дитини, тому що в сучасних умовах це дорого, а держава не опікується породіллям, матерями-одиначками та немовлятами в повній мірі.

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Народжуваність	497 689	502 595	520 705	503 657	465 882	411 781	397 037	363 987	335 874	308 817	299 058	277 793	209 393	96 755

Народжуваність в Україні

Рис.2. Народжуваність в Україні 2010-2023

Все починається з пологового будинку, який повинен забезпечити матері комфортні умови, їжу, медичні послуги, кесарів розтин при необхідності, епідуральну анестезію тощо. В Україні діють державні пологові будинки, які мають надавати безкоштовні послуги, проте за окремий комфорт потрібно доплачувати. Приватні ж пологові будинки обслуговують клієнтів від 50 тисяч гривень.

Держава забезпечує породілля різними грошовими допомогами. Одноразова виплата, що нараховується одразу після народження дитини, становить 10 320 грн. Також є «пакет малюка» вартістю 5 тис. грн., в якому є набір необхідних речей на перший час для малюка. Усього за три роки держава виплачує 41 280 грн. допомоги, тобто 860 грн./міс. Ця сума не змінюється з 2014 року, не дивлячись на те, що за індексом споживчих цін (індекс інфляції) ця сума зменшилась удвічі [5]. Якщо жінка обирає декретну відпустку, то для неї розраховують від 100% середньої заробітної плати на офіційному місці роботи, а безробітним жінкам виплачують 671 грн. на місяць. За інфографікою 2020 року, утримання немовляти в місяць обійдеться подружній парі у чималу суму близько 84 тис. грн. [7].

Наступна таблиця відображає приблизні ціни на утримання дитини, ціни вказані за 2023 рік.

Витрати на немовля за півроку

Потрібні речі	Витрати, грн
Меблі: ліжечко,	5000
прогулянкова коляска,	3000
крісло для машини,	3800
стілець для годування,	3900
переносне крісло.	2600
Запас косметики, побутової хімії та підгузків на півроку	Від 13 500
Одяг сезонний	Від 11 500
Сумка в пологовий будинок	2000
Дитяче харчування на півроку	Від 22 600
Всього	67 900

Сума в 67 тис. 900 грн. без урахування одягу для вагітної жінки, пристосувань для комфортного життя (перев'язки, медикаменти, корсет), а також без медичних оглядів для немовляти.

Коли батьки не можуть мати дитину можна усиновити дитину або взяти під опіку. За даними Нацсоцслужби, за 2022 рік в Україні було взято під опіку 6,5 тис. дітей, а за I квартал 2023-го — 1,7 тис. дітей. Кількість усиновлень навпаки зменшилась (рис.3).

Рис.3. Кількість усиновлень у 2020-2023рр.

У випадку усиновлення дитини, держава так само виплачує сім'ям 41 280 грн частинами протягом трьох років, а на дитину взятую під опіку до 6 років – 5 680 грн., на дітей від 6 до 18 років – 7 082, 50 грн.

Отже, виплати за дитину від держави покривають лише приблизно четверту частину витрат на базові потреби.

Роль та функції молодих сімей в Україні знаходяться під впливом економічно-соціальних та політичних змін. Під час повномасштабного воєнного вторгнення на територію України положення молодої родини в суспільстві українського народу значно змінилося, основною функцією родини в даних умовах є репродуктивна функція. Проведене дослідження відкритих джерел інформації дало змогу зробити висновок, що підтримка державою молодих сімей, в тому числі родин з дітьми, незалежно від воєнного стану на території України, здійснюється на різних рівнях (фінансовий, психологічний, юридичний). Так як для всебічного захисту молодих родин надважливим терміновим завданням є впровадження нормалізованих мінімальних виплат для кожної незахищеної категорії, субсидій, заходів для підтримки психологічного стану, навчальних практик і навчання, то державі потрібно розробляти програми по підтримці та розвитку молоді, програму фінансування молодих сімей, програму сприятливих умов (фінансових та житлових) для сімей з дітьми.

Список використаних джерел:

1. Авчухова А., Кочемировська О. Щодо напрямків соціальної підтримки сім'ї в контексті реалізації демографічної політики в Україні. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2022.

URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika/schodo-napryamkiv-socialnoi-pidtrimki-simi-v-konteksti-realizacii> (дата звернення: 01.11.2023)

2. Відкритий онлайн-бот по статистиці URL: <https://opendatabot.ua/analytics/marriages-divorces-half-2023>

3. Гузман Х. М. Демографічна трагедія України: другий голодомор? *Українська правда*. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/28/688487/> (дата звернення: 30.10.2023)

---

4. Пірен М., Ясенова А. Молода сім'я в сучасному українському суспільстві: стан та проблеми. *Український науковий журнал «Освіта регіону»*. 2011. № 4. С. 262–267.

5. Тимошенко Л. М., Сімахова А. О. Соціально-економічний розвиток і його кероване забезпечення в умовах інноваційної моделі суспільної динаміки. 2015.

6. Тлумачення слова «Сім'я»: Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/s/sim.ja> (дата звернення: 23.10.2023).

7. Українське суспільство та економіка: інтерв'ю з Е.Лібановою URL: <https://forbes.ua/ru/war-in-ukraine/skilki-zalishilos-ukraintsiv-khto-ne-povernetsya-yakim-bude-ukrainske-suspilstvo-ta-ekonomika-intervyu-z-sotsiologineyu-elloyu-libanovoyu-17012023-11104>

Сергій Болтівець / Sergii Boltivets

*доктор психологічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу наукового аналізу процесів
деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій
НДЦ «Інститут молодіжної та соціальної політики імені
Олександра Яременка» УДУ імені Михайла Драгоманова
(м. Київ, Україна)*

Сефа Булут / Sefa Bulut,

*доктор філософії з психології, професор кафедри консультативної
психології та керівник центру консультування студентів
Стамбульського університету
Ібн Халдуна (м. Стамбул, Турецька Республіка)*

ЕФЕКТИВНІСТЬ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ ГРОМАД НА ТЕРИТОРІЯХ ЖИТТЯ МОЛОДІ

EFFICIENCY OF THE YOUTH POLICY OF COMMUNITIES IN THE AREAS OF YOUTH LIFE

Розв'язання проблеми ефективності реалізації молодіжної політики територіальними громадами ставить питання про визначення відповідних світових тенденцій, за допомогою яких можливо з'ясувати мотиваційну динаміку реалізації молодіжної політики та встановити компаративні результати.